

**KAMK • University
of Applied Sciences**

**MATKAILUN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET
SALLASSA**

Arto Heikkinen

MATKAILUN ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET
SALLASSA

Arto Heikkinen

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B

Raportteja ja selvityksiä 138

Yhteystiedot:

Kajaanin Ammattikorkeakoulun kirjasto

PL 240, 87101 KAJAANI

Puh. 044 7157042

Sähköposti: amkkirjasto@kamk.fi

<http://www.kamk.fi>

Kannen kuva:

Eeva Mäkinen / Sallan kunta

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 138 / 2021

ISBN 978-952-7219-92-8

ISSN 1458-915X

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
1.1.	Tausta ja tavoite.....	1
1.2	Salla matkailukuntana.....	2
1.3	Aiempia tutkimuksia Sallan matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista.....	7
2	MATKAILUN ALUETALOUSVAIKUTUSTEN MITTAAMISESSA SOVELLETTAVAA KÄSITTEISTÖÄ	8
2.1	Matkailu, matkailija, matkailutoimiala	8
2.2	Matkailun välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset	9
3	TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTOT.....	11
4	SALLAN MATKAILUN VÄLITTÖMÄT ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET	14
4.1	Sallan välitön matkailutulo.....	14
4.2	Sallan välitön matkailutyöllisyys	15
4.3	Sallan matkailun välitön palkkatulo ja palkkaverotulo	16
4.4	Sallan matkailutalouden kokonaisvaikutukset.....	17
4.5	Sallan matkailutalous suhteessa eräiden lähikuntien matkailutalouteen	18
5	YHTEENVETO JA POHDINTA	20
	LÄHTEET.....	24
	LIITE 1	28

1 JOHDANTO

1.1. Tausta ja tavoite

Matkailulla on merkittävä rooli Suomen kansantaloudessa muodostaen 2,7 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta vuonna 2019 ja matkailun kokonaiskysyntä kasvoi yli 16 miljardiin euroon. Erityisesti Lapin läänissä, johon Sallan kunta kuuluu, on matkailulla elinkeinoelämässä keskeinen rooli ja sen tuomat tulo- ja työllisyysvaikutukset jakautuvat useille eri toimialoille. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019 selvityksessä Lapissa matkailun kokonaiskysyntä oli 1,1 miljardia euroa ja matkailun osuus maakunnan bruttokansantuotteesta oli 7,5 prosenttia. Matkailutoimialojen työvoiman osuus kaikista työllisistä oli Lapissa 8,4 prosenttia vuonna 2019. (Nurmi 2021.)

Matkailu tukee Suomen sisäistä alueiden tasapuolista kehittymistä tuomalla tuloja ja työpaikkoja kasvukeskusten ulkopuolelle ja vahvistaen näin tasapainoista aluerakennetta. Matkailutulo edesauttaa paikkakuntien kuntataloutta ja matkailijat monipuolisen palvelurakenteen säilymistä. Matkailulla on siis paikkakuntien aluetaloudessa iso merkitys, ja kunnat satsaavat eri tavoin matkailun kehittämiseen. Tutkitun tiedon avulla voidaan mitata tehtyjen toimien tuloksellisuutta suhteessa panostuksiin ja hyödyntää tietoa apuna päätöksenteossa. Matkailusta tuotettavan tilastollisen ja tutkimuksellisen tiedon avulla voidaan siis arvioida matkailun vaikutuksia alueen tai paikkakunnan elinkeinoelämäään. Säännöllisin aikavälein kerättynä tieto palvelee lisäksi matkailun vaikutusten ennakkointia ja seurantaa.

Tämän vuoksi soveltavaa matkailututkimusta tekevissä organisaatioissa, kuten Kajaanin ammattikorkeakoulu, julkiselta sektorilta tulevat tutkimuspyynnöt ovat kohdistuneet suurelta osin matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten mittaamiseen. Kajaanin ammattikorkeakoulu on toteuttanut viime vuosina lukuisia selvityksiä Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueilla kuntien matkailutaloudesta. Lisäksi kuntien matkailutalouden kehitystä on tarkkailtu ennakkointi- ja seurantatutkimuksilla. Tehdyt selvitykset ovat matkailututkijoiden FT Pekka Kauppila ja YTT Jari Järviluoma laatimia ja perustuvat Pekka Kauppilan kehittämään matkailun aluetalousvaikutusten mittaamisen menetelmään, jossa matkailun aluetalousvaikutuksia estimoidaan yhdistämällä paikallisilta matkailutoimialojen yrityksiltä kerättävää empiiristä haastatteluaineistoa Tilastokeskuksen ja Kuntaliiton vuosittain päivittämiin tilastoaineistoihin (ks. esim. Kauppila & Järviluoma 2016; Kauppila 2019a). Yhtenäisen menetelmän käytön seurauksena selvitysten tuottamia matkailun välittömiä tulo- ja työllisyysvaikutuksista on mahdollista verrata aikaisempien Kajaanin ammattikorkeakoulun toteuttamien selvitysten vastaaviin lukuihin.

Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Sallassa -selvitys on laadittu osana Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy:n koordinoimaa Gateway to Land of National Parks -hanketta. Tässä vuosille 2019–2022 ajoituvassa, Kuusamon lentokentän vaikutusalueen matkailua edistävässä, hankkeessa Kajaanin ammattikorkeakoulu on vastuutoteuttajana työpaketissa Matkailualueiden uudistumisen ja kehittymisen tukeminen. Työpaketti keskittyy kullakin matkailualueella tunnistettuihin kehittämistarpeisiin. (Korhonen 2019.)

Selvityksessä arvioidaan Sallan matkailun välittömät aluetaloudelliset vaikutukset. Yksityiskohtaisemmin ilmaistuna tavoitteena on selvittää Sallan matkailun välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo ja välitön palkkaverotulo matkailutoimialoittain ja yhteensä vuonna 2019. Tavoitteen määrittelyssä käytettyjä termejä (matkailu, välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo, välitön palkkaverotulo, matkailutoimiala) avataan tarkemmin matkailun aluetalousvaikutusten käsitteistöä esittelevässä luvussa. Tarkasteluvuoden rajaaminen vuodeksi 2019, eikä vuodeksi 2020, johtuu analysoinnissa tarvittavan Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston yli vuoden mittaisesta julkaisuviiveestä.

1.2 Salla matkailukuntana

Sallan kunta kuuluu Lapin maakuntaan ja tarkemmin Itä-Lapin seutukuntaan. Sallan matkailua määrittävät erityisesti alueen ainutlaatuiset luontokohteet sekä kunnan alueella sijaitseva Sallan hiihtokeskus. Luonnon matkailullista vetovoimaa kunnan alueelle luovat mm. Oulangan kansallispuisto, Tuntsan erämaa-alue sekä Sallatunturin luonnonsuojelualue, josta on tulossa Suomen 41. kansallispuisto. Kunnan eteläosaan ulottuva Oulangan kansallispuisto on yli 235 000 vuosittaisella kävijällään yksi Suomen suosituimpia kansallispuistoja ja kunnan alueelta lähtee myös Suomen suosituin vaellusreitti 82 kilometrin mittainen Karhunkierros (Metsähallitus 2021). Tuntsan erämaa-alue kunnan pohjoisosassa vetoaa eritoten omien polkujen kulkijoihin, jotka etsivät luonnonrauhaa.

Hallituksen esitys laiksi Sallatunturin kansallispuistosta annettiin kesäkuussa 2021 ja asian käsittely jatkuu valiokunnissa syksyn 2021 aikana. Tavoitteena on, että laki Sallan kansallispuistosta tulisi voimaan jo vuoden 2021 aikana. (Valtioneuvosto 2021.) Kansallispuistoksi esitettävä alue on omaleimainen vanhojen metsien, soiden, harjujen sekä jääkauden muotoilemien maanmuotojen kokonaisuus, josta avautuvat näkymät ympäröivään tunturimaisemaan. Ympäristöministeri Krista Mikkosen mukaan Sallan kansallispuistolla tulisi olla myös myönteiset vaikutukset Sallan aluetalouteen (Ruohonen 2021). Kansallispuistohanketta on ver-

rattu Suomussalmelle vuonna 2017 perustettuun Hossan kansallispuistoon, jonka on laskettu tuoneen alue-talouteen noin 6 miljoonaa euron vuosittaisen lisäyksen ja työllistänyt parikymmentä henkilöä. Hossan kansallispuiston kävijämäärät kaksinkertaistuivat kansallispuistonimityksen myötä ja olivat vuonna 2020 111 500 kävijää. Sallatunturin luonnonsuojelualueella vieraili vuosina 2018–2020 keskimäärin 75 000 vuosittaista kävijää (Metsähallitus 2021).

Toinen tunnusomainen piirre Sallan matkailulle on Sallan hiihtokeskus, joka valittiin Suomen hiihtokeskusyhdistyksen vuoden hiihtokeskukseksi 2021. Perustelujen mukaan Salla on hyvä esimerkki siitä, miten hiihtokeskusta voidaan kehittää kestäväällä tavalla. Vastuullisuus ja luontoarvot ovat Sallassa toiminnan keskiössä. (Suomen hiihtokeskusyhdistys 2021.) Myynnillä mitattuna Sallan hiihtokeskus sijoittuu 20 suurimman keskuksen joukkoon, mutta se ei yritä olla yksi isojen joukossa vaan aidosti erilainen hiihtokeskus valtteinaan rauhallisuus, turvallisuus sekä kodikas palvelu (Sallan hiihtokeskus 2021). Muita talven vetovoimatekijöitä alueella ovat mm. murtomaahiihto, moottorikelkkailu sekä poro- ja koiravaljakkoajelut.

Matkailukysynnän kausiluontoisuus ja painottuminen talviaikaan on ollut keskeinen ongelma Lapin matkailussa. Sallassa on viime vuosina panostettu ympärivuotisuuteen alueen saavutettavuuden ja palveluiden saatavuuden parantamisessa. Panostukset näkyvät mm. ohjelmanpalvelujen, välinevuokrauksen ja ravintolapalveluiden saatavuudessa läpi vuoden. Tehty työ tulee esille majoitustilastoissa, joissa kesän yöpymiset ovat kasvaneet merkittävästi erityisesti koronapandemian aikana.

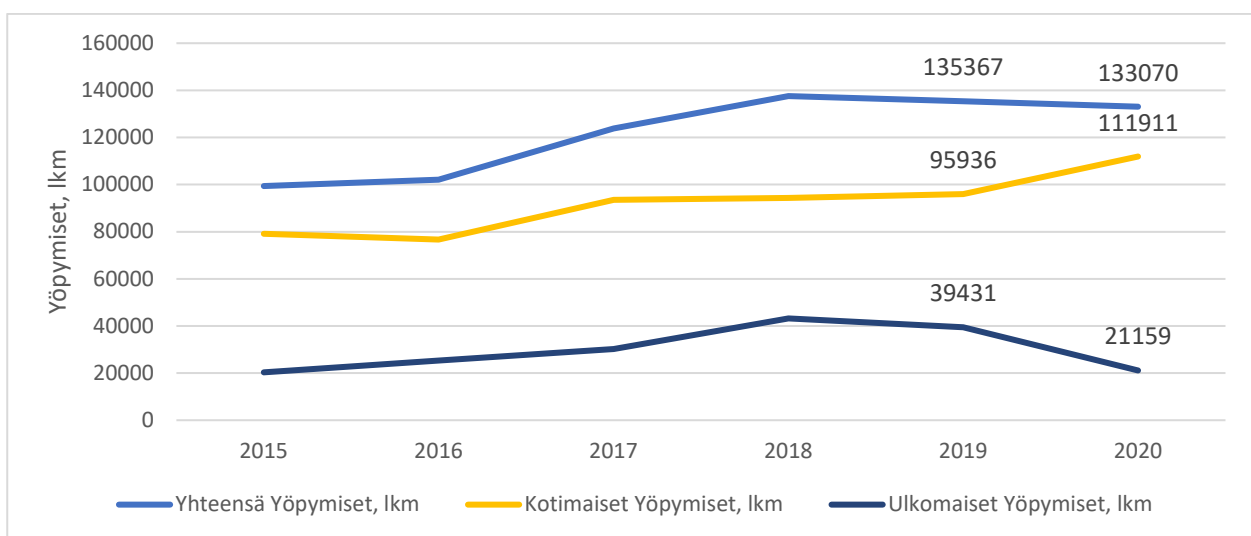
Salla on myös panostanut kestäväan matkailuun sekä vastuullisuuteen ja alueen kasvussa huomioidaan, että arvokas luonto säilyy myös tuleville sukupolville. Sallaan on luotu yhdessä yrittäjien ja kunnan kanssa vuoteen 2030 voimassa oleva kestäväan matkailun strategia, jossa linjataan, miten Sallan kehittyä entistä vastuullisemmaksi matkakohteeksi vuoteen 2030 mennessä (Visit Salla 2021). Lisäksi Salla tavoittelee matkailualueena Visit Finlandin Sustainable Travel Finland -ympäristösertifikaattia. Useimmat merkittävimmät Sallassa toimivat matkailuyritykset ovat jo saaneen STF-sertifikaatin, mikä on hyvä osoitus yritysten sitoutumisesta kestäväan matkailun strategian toteuttamiseen.

Tilastokeskuksen majoitustilaston tunnuslukuja Sallan matkailusta

Tilastokeskuksen ylläpitämään majoitustilastoon ovat ilmoitusvelvollisia majoitusyritykset, joissa on vähintään 20 vuodepaikkaa tai sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunu/-autopaikkaa. Tietosuojaan vuoksi kuntatason tietojen julkaisun edellytyksenä on vähintään neljä yritystä. (Tilastokeskus 2013.) Sallan kunnan alueelta tietoja on ilmoittanut viimeisen viiden vuoden aikana 7–8 yritystä. Selvityksen tarkasteluvuotena

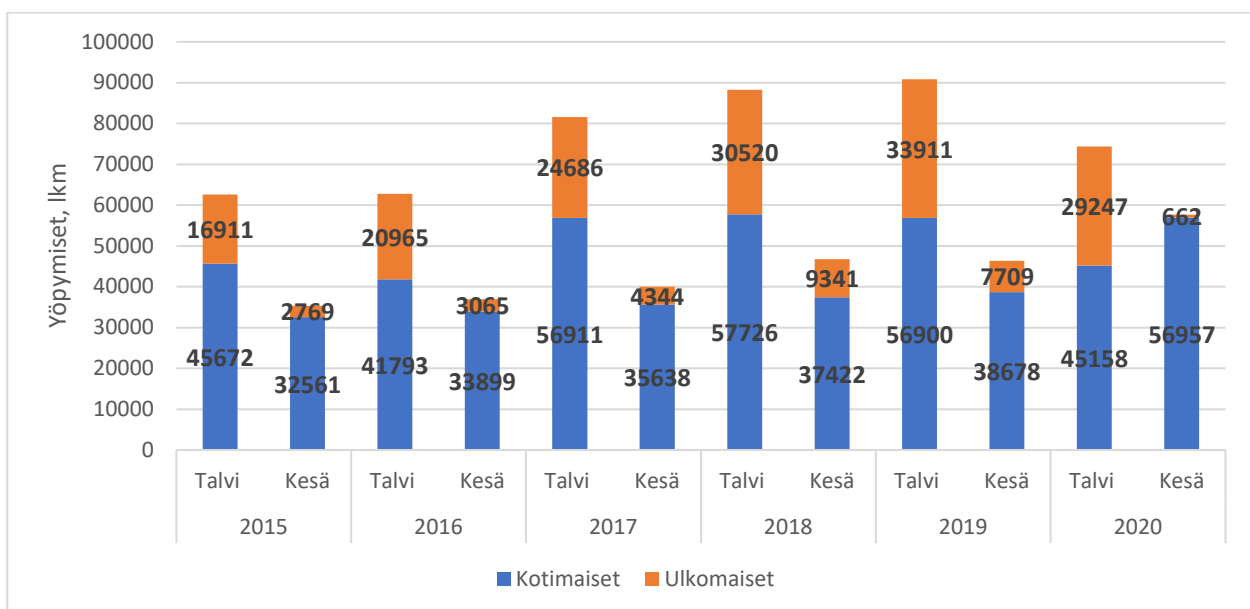
2019 majoitustilastoihin tiedot toimittivat seitsemän liikettä, joissa oli yhteensä 306 huonetta ja 1491 vuodepaikkaa (Tilastokeskus 2021a). TILMA – Tilastoinnista tietopohjaa Lapin matkailun kehittämiseksi – hankkeessa etsittiin Lappia koskevista matkailutilastoista mahdollisia puuttuvista ilmoituksista johtuvia tilastovääristymiä. Kartoituksen tuottamassa selvityksessä arviointiin vuonna 2016 Sallan tilastoinnin piirissä olevan majoituskapasiteetin edustavan hieman vajaata puolta (47,2 %) alueen aktiivisessa myynnissä olevasta majoitustarjonnasta (Satokangas & Vieru 2017). Salla kuuluu Tilastokeskuksen raporteissa Itä-Lapin seutukuntaan, johon kuuluvat Sallan lisäksi Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio ja Savukoski. Vuonna 2019 Sallan yöpymiset muodosti 48 prosenttia Itä-Lapin seutukunnan rekisteröidyistä yöpymisistä ja 54 prosenttia ulkomaisten yöpymisistä (Visit Finland 2021).

Tarkasteltaessa Sallan rekisteröityjä yöpymisiä ajanjaksolla 2015–2020 suurin yöpymisten kasvu ajoittuu vuosille 2016–2018, jolloin kasvoivat sekä kotimaisten että ulkomaisten yöpymiset (kuvio 1). Tämän jälkeen ulkomaisten yöpymiset ovat lähteneet lievään laskuun, jota koronaviruspandemia vauhditti vuonna 2020. Vastaavasti pandemian myötä lisääntyneen kotimaanmatkailun seurauksena kotimaisten yöpymisten maltillinen kasvu sai selvän pyrähdysvuorokauden vuonna 2020, jonka seurauksena alueen yöpymiset laskivat vain vajaat kaksi prosenttia vuodesta 2019. Ulkomaisten yöpymiset muodostivat vuonna 2019 Sallassa noin 30 prosenttia kaikista yöpymisistä ja sitä kautta omaavat merkittävän roolin alueen matkailussa. Merkittävimmän osan ulkomaisten yöpymisistä tuovat alankomaalaiset asiakkaat. Alankomaalaisten ohella suurimpia kansalaisuuksia edustavat espanjalaiset, saksalaiset, britit ja venäläiset. Kansainvälisten asiakkaiden osuus kaikista yöpymisistä on Sallassa hieman suurempi kuin Itä-Lapin seutukunnassa kokonaisuutena.

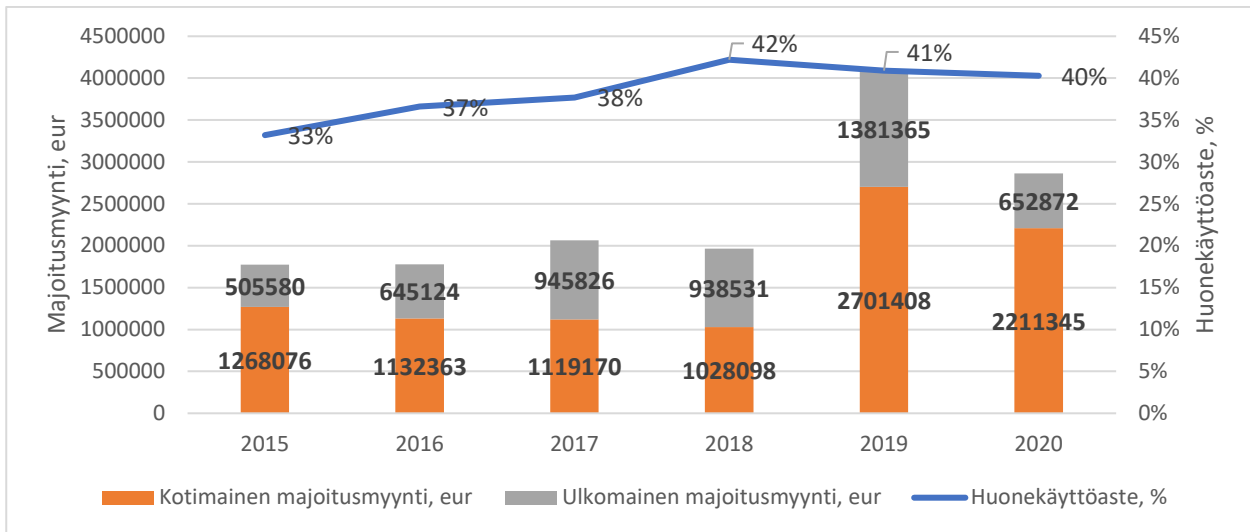
Kuvio 1. Sallan rekisteröidyt yöpymiset vuosina 2015–2020 (Visit Finland 2021).

Sallan yöpymisten tarkastelu kesä- ja talvikausien mukaan osoittaa yöpymisten painottuvan edelleen talvikaudelle, mutta kesän osuus yöpymisistä on noussut koko ajan. Kesäisin alueella yöpyvät suurimmilta osin kotimaiset matkailijat, mutta ulkomaisten yöpymiset lähtivät ennen koronapandemiaa kasvuun myös kesäkaudella. Talvisin yöpymisten jakautuminen kansainvälisten ja kotimaisten asiakkaiden kesken on kesäkautta tasaisempi, ulkomaisten yöpymisten muodostaessa vuonna 2019 35 prosenttia talvikauden yöpymisistä (kuvio 2). Kesäkaudeksi alla olevassa kuviossa on laskettu touko-lokakuu (6 kuukautta) ja talvikaudeksi marras-huhtikuu (6 kuukautta). Jako mukailee Tilastokeskuksen tilastoissa käytettävää kesä- ja talvikautta. Huomioitavaa on, että talven osalta tarkastelujakso on kalenterivuosi, eikä ns. talvikausi, ja tilastoihin on laskettu kyseisen vuoden tammi–huhtikuu ja marras–joulukuu.

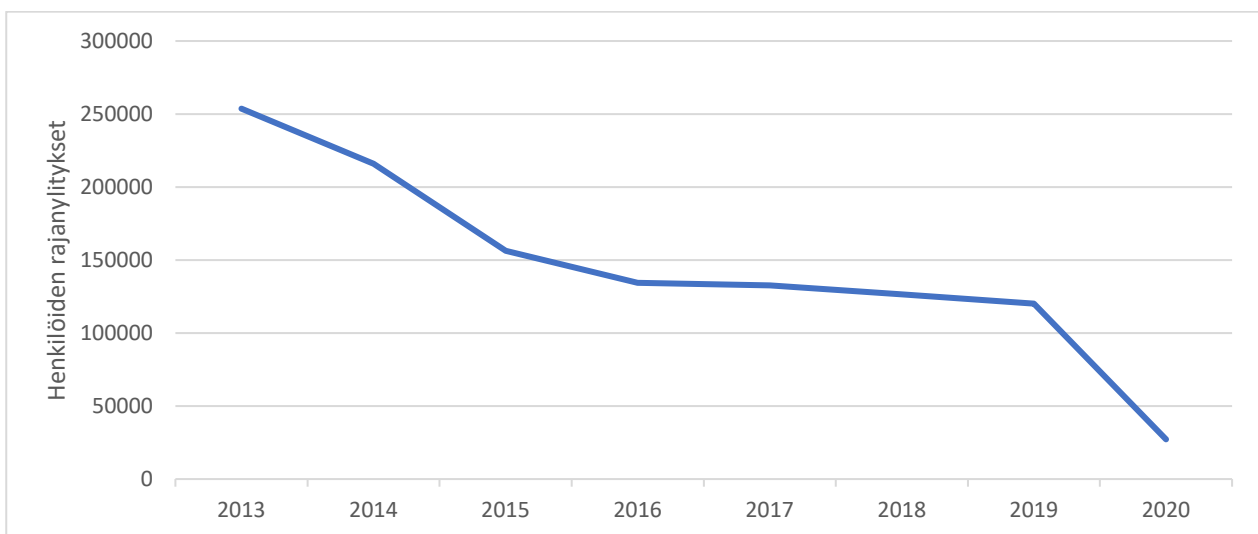
Kuvio 2. Sallan rekisteröityjen yöpymisten jakautuminen kesä- ja talvikausille vuosina 2015–2020 (Visit Finland 2021).

Katsottaessa Sallan muita majoitustilastoja voidaan havaita alueen majoitusmyynnin ottaneen harppauksen ylöspäin vuonna 2019, jolloin vuotuinen majoitusmyynti oli neljä miljoonaa euroa ja kasvoi yli kaksi miljoonaa euroa vuoden 2018 tasosta (kuvio 3). Tilastokeskuksen tilastoista ei valitettavasti käy ilmi vuosien 2015–2018 keskihuonehinta. Käyttöasteen ollessa vuonna 2018 seuraava vuotta korkeampi, voidaan majoitusmyynnin kasvun olettaa tapahtuneen keskihuonehinnan nousun kautta. Ulkomaisten yöpymisten keskihinta oli vuonna 2019 yli kymmenen euroa kotimaisen vastaavaa korkeampi. Vuonna 2020 majoitusmyynnin arvo tippui 30 prosenttia ja tuli pääosin keskihuonehinnan putoamisen seurauksena.

Kuvio 3. Sallan rekisteröidyn majoituksen käyttöaste ja majoitusmyynti euroina vuosina 2015–2020 (Visit Finland 2021).

Sallan kunta sijaitsee Venäjän rajan tuntumassa ja kunnan alueella sijaitsee virallinen rajanylityspiste, joka mahdollistaa hyvän saavutettavuuden venäläisille matkailijoille. Venäläiset matkailijat, jotka vuonna 2020 muodostivat kaksikolmasosa kaikista rajanylityksistä, ovat viime vuosina edustaneet vajaan 10 prosentin osuutta ulkomaisten yöpymisistä. Venäläisten matkustamista Suomeen heikensi koronapandemian lisäksi viime vuosien poliittiset jännitteet sekä ruplan heikko kurssi suhteessa euroon. Tämä näkyy myös Sallan rajanylityspaikan rajanylityksissä, jotka ovat laskeneet yhtäjaksoisesti vuodesta 2013 lähtien (kuvio 4). (Rajavartiolaitos 2021.)

Kuvio 4. Rajanylitykset Sallan rajanylityspaikalla vuosina 2013–2020 (Rajavartiolaitos 2021).

1.3 Aiempia tutkimuksia Sallan matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista

Sallan viimeisin matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia mitannut selvitys koskee vuoden 2011 tilannetta. Matkailulla maakunta menestyy (Satokangas 2013) selvitys tutki kaikkiaan 12 Lapin maakunnassa sijaitsevan kunnan matkailun aluetalousvaikutuksia. Selvityksen mukaan Sallan matkailun välitön kokonaistulo oli vuonna 2011 8,1 miljoonaa euroa, joka merkitsi 15 prosentin osuutta kunnan kaikkien toimialojen kokonaistulovaihdosta. Majoitus- ja ravitsemisala toi matkailutulosta Lapin ammattikorkeakoulun toteuttaman selvityksen mukaan 41 prosenttia, vähittäiskauppa 30 prosenttia, huvi- ja virkistys 24 prosenttia ja liikennesektori viisi prosenttia.

Matkailulla maakunta menestyy -selvityksen mukaan välitön matkailutyöllisyys oli Sallassa vuonna 2011 60 henkilötyövuotta, josta 57 prosenttia kohdentui majoitus- ja ravitsemistoimialalle ja neljännes huvi ja virkistys toimialalle. Matkailulla maakunta menestyy -selvityksen tuloksia ei voi suoraan verrata tämän eikä aikaisempienkaan selvitysten tuloksiin Sallan osalta. Vuonna 2013 toteutetussa selvityksessä osassa kuntia, kuten Salla, yritysten vastausprosentti jäi hyvin alhaiseksi ja matkailuosuusprosentit on laskettu kuntaryhmittäin, joten kuntakohtainen tarkkuus ei ole paras mahdollinen.

Myös Kajaanin ammattikorkeakoulu (Kauppila 2011) on tutkinut Sallan matkailun aluetalousvaikutuksia vuodelta 2009. Selvityksen mukaan vuonna 2009 Sallan välitön arvonlisäveroton matkailutulo oli 9,3 miljoonaa euroa. Tästä summasta majoitus- ja ravitsemisala muodosti 38 prosenttia, vähittäiskauppa 34 prosenttia, virkistys- ja muut palvelut 20 prosenttia, liikenne seitsemän prosenttia ja huoltamo- ja korjaamotoiminta prosentin.

Sallan välitön matkailutyöllisyys oli Kauppilan (2011) selvityksen mukaan laskennallisesti 87 henkilötyövuotta, josta hieman vajaa puolet kohdentui majoitus- ja ravitsemisalalle ja 29 prosenttia virkistys- ja muut palvelut toimialalle. Tilastokeskuksen yritystilastojen sekä kunnallispalkkaverotulojen laskennassa tapahtuneiden muutosten vuoksi Kauppilan tekemän selvityksen tuloksia ei ole mahdollista luotettavasti verrata tämän selvityksen tuloksiin.

2 MATKAILUN ALUETALOUSVAIKUTUSTEN MITTAAMISESSA SOVELLETTAVAA KÄSITTEISTÖÄ

2.1 Matkailu, matkailija, matkailutoimiala

Matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia mittaavien selvitysten haasteena on ollut vertailtavuus ja läpinäkyvyys. Vertailtavuuden parantamiseksi Työ- ja elinkeinoministeriö (2013) on laatinut ohjeistuksen otsikolla *Matkailun alueelliset tulo- ja työllisyys selvitykset – suositus käytettävistä määritelmistä ja luokituksista*. Suosituksessa esitetään matkailijan ja matkailun määritelmät, joita alan tutkimuksissa ja selvityksissä toivotaan sovellettavan. Lisäksi suosituksessa ohjeistetaan, mitkä TOL (2008) -standardin (Tilastokeskus 2008) mukaiset toimialaluokat on perusteltua sisällyttää matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia tutkivien selvitysten piiriin kuuluviksi.

Suosituksen mukaan matkailun aluetalousvaikutus selvityksissä tulee huomioida yöpyvien matkailijoiden, päiväkävijöiden ja vapaa-ajanasunnolla vierailevien mökkimatkailijoiden aikaansaamat tulo- ja työllisyysvaikutukset. Suositusten mukaisesti tässä selvityksessä *yöpyvällä matkailijalla* tarkoitetaan henkilöä, joka viettää vähintään yhden yön matkan kohteessa joko maksullisessa tai maksuttomassa majoituksessa. *Päiväkävijä* on puolestaan matkailija, joka ei yövy matkan kohteessa maksullisessa tai maksuttomassa majoituksessa. Päiväkävijä viipty matkan kohteessa alle 24 tuntia niin, että saapuminen ja lähtö tapahtuvat saman vuorokauden aikana. *Mökkimatkailijaa* suositus ei sen tarkemmin määrittele, mutta yleisesti ottaen mökkimatkailija ja mökkimatkailu viittaavat ulkopaikkakuntalaisten mökkeilyyn ja vapaa-ajan asumiseen. *Matkailu* määritellään toiminnaksi, jossa ihmiset matkustavat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan ja oleskelevat siellä yhtäjaksoisesti korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvieton, liikematkan tai muussa tarkoituksessa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013). Määrittelyjä matkailijasta ja matkailusta käytetään tässä selvityksessä kysyttäessä yrityksiltä arvioita matkailukulutuksen osuudesta yrityksen edustaman toimialan liikevaihdosta.

Matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia mitattaessa ja seurattaessa on välttämätöntä täsmentää matkailun piiriin luettavat kulutuskohteet ja vastaavasti tarjonnan puolelta niitä tarjoavat toimialat. Matkailun liittäminen toimialaluokituksiin suoraviivaisella ja kokonaisvaltaisella tavalla on haasteellista, sillä matkailu ei ole yksi selvärajainen toimiala vaan ennemminkin rajoiltaan tulkinnanvarainen toimialarypäs. Työ- ja elinkeinoministeriön (2013) suosituksessa matkailun aluetaloustutkimuksiin mukaan otettavat toimialat on luokiteltu yksityiskohtaisesti *matkailulle tyypillisiin toimialoihin* (mm. majoitustoiminta, ravitsemistoiminta, linja-autojen

henkilöliikenne ja taksiliikenne, matkatoimisto- ja matkanjärjestäjäpalvelut, urheilu- ja virkistyspalvelut), *matkailun liitännäistoimialoihin* (mm. polttoainekauppa) sekä *matkailulle ei-ominaisiin toimialoihin* (mm. tukku- ja vähittäiskauppa). Ohjeistuksena on, että matkailutoimialoista selvityksissä huomioidaan matkailulle tyypilliset toimialat alaluokkineen. Toimialaluokittelua voi kuitenkin tarvittaessa tarkentaa alaspäin esimerkiksi alueen erityispiirteiden niin vaatiessa sekä tarkastella myös matkailun liitännäistoimialojen ja matkailulle ei-tyypillisten toimialojen tulo- ja työllisyysvaikutuksia.

Tässä selvityksessä sovelletaan Työ- ja elinkeinoministeriön ohjetta myötäilevää ja Kauppilan täsmentämää toimialaluokitusta (esim. Kauppila & Järviluoma 2016). Käytettävä toimialaluokitus rajaa tarkastelun viiteen toimialaryhmään, jotka ovat *korjaamo- ja huoltamatoiminta, vähittäiskauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta, liikenne sekä virkistys- ja muut palvelut*. Edellisiin ryhmiin sisältyvät toimialat alaluokkineen on listattu TOL 2008 -standardin mukaisesti liitteessä 1. Toimialaryhmiä tarkasteltaessa on huomattava, että ne eivät kata sataprosenttisesti kaikkia mahdollisia kunnan alueella matkailutuloa saavia yrityksiä ja toimipaikkoja. Selvityksessä eivät ole mukana esimerkiksi maatalous-, kiinteistö- tai rakentamissektori, vaikka nämä toimialaryhmät voivat myös saada matkailusta tuloja.

2.2 Matkailun välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset

Matkailun tuottamat aluetalousvaikutukset jaetaan yleisimmin välittömiin, välillisiin ja johdettuihin vaikutuksiin (Kauppila 2017). Matkailun *välittömät vaikutukset* syntyvät matkailijoiden ostaessa palveluita tai tavaroita suoraan kohdealueen yrityksiltä, jotka ovat tyypillisimmillään majoitusliikkeitä, ravintoloita, erilaisia huvi-, virkistys- ja ohjelmapalveluja tarjoavia yrityksiä, kauppoja, paikallisliikenteen palveluntuottajia sekä huoltoasemia. *Välillisiä vaikutuksia* syntyy, kun välitöntä matkailutuloa saavat yritykset hankkivat tavaroita ja palveluita kohdealueen toimittajayrityksistä kuten pesuloista, leipomoista, tukkukaupoista tai mainostomistoista. *Johdetut vaikutukset* syntyvät matkailun ansiosta työllistyneiden käyttäessä palkkatulojaan kohdealueella. Kaikki edellä mainitut vaikutukset koskevat matkailutuloja ja -työpaikkoja sekä työpaikoista kertyviä palkkatulo- ja verotulovaikutuksia.

Lisäksi välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista voidaan johtaa kerrannais- ja kokonaisvaikutukset (Kauppila 2017). Kerrannaisvaikutuksilla tarkoitetaan matkailun välillisiä ja johdettuja vaikutuksia yhdessä. Matkailun kokonaisvaikutukset taas tarkoittavat välittömiä ja kerrannaisvaikutuksia. Matkailun kokonaistulo-

ja kokonaistyöllisyysvaikutukset lasketaan empiirisesti selvitetyn alueen tulokertoimien avulla. Kerroin muodostuu seuraavasti:

$$\text{Kerroin} = \frac{\text{välittömät (p) + välilliset (s) + johdetut (s) vaikutukset}}{\text{välittömät (p) vaikutukset}}$$

Tulokertoimella kerrotaan välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) ja lopputulema on kyseessä olevan alueen kokonaismatkailutulo avulla. Työllisyyskerroimella kerrotaan välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) ja lopputulema on kyseessä olevan alueen kokonaismatkailutyöllisyys.

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA -AINEISTOT

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen on olemassa monia menetelmiä, kuten esimerkiksi panos-tuotos-menetelmä ja satelliittitilinpito. Suomessa matkailun aluetalousvaikutusten mittaamiseen on yleisesti sovellettu ns. Pohjoismaista mallia ja sen erilaisia modifikaatioita. Pohjoismaisen malli koostuu alkuperäisessä 1970-luvun lopulla kehitetyssä muodossaan menomenetelmästä ja tulomenetelmästä (Matkailun edistämiskeskus 1983). Menomenetelmässä matkailun taloudellisten vaikutusten arviointi perustuu matkailijakyselyihin, joilla selvitetään matkailijoiden kohdealueella käyttämä rahamäärä ja sen menoluokittainen jakauma. Tulomenetelmässä puolestaan kysytään yrityksiltä arviota heidän matkailijoilta saamasta tulosta toimialoittain. Tässä aluetaloustutkimuksessa sovelletaan Pekka Kauppilan kehittämää, lähtökohdiltaan Pohjoismaisen mallin tulomenetelmään tukeutuvaa mittaamismallia (ks. esim. Kauppila & Järviluoma 2016).

Mittaamismallissa tarvittavien aineistojen hankinta lähtee liikkeelle edellisessä luvussa rajattujen ja liitteessä 1 tarkennettujen matkailutoimialojen kokonaisliikevaihto- ja kokonaishenkilöstötietojen tilaamisella Tilastokeskuksen yritysrekisteristä (Tilastokeskus 2021b). Erillistilauksena tilatut tiedot koskivat tässä tapauksessa Sallan matkailutoimialojen liikevaihdon ja henkilöstömäärän tilannetta vuonna 2019, vuoden 2020 lukuja ei tutkimusta tehtäessä ollut vielä julkaistu. Tilatussa aineistossa toimipaikkojen lukumäärät jakautuivat toimialaryhmittäin seuraavasti: korjaamo- ja huoltamotoiminnassa kolme toimipaikkaa, vähittäiskaupassa 11 toimipaikkaa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa yhteensä 15 toimipaikkaa (majoitustoiminta kahdeksan, ravitsemistoiminta seitsemän), liikennepalveluissa 10 toimipaikkaa sekä virkistys- ja muissa palveluissa 13 toimipaikkaa. Selvityksen tilaajan kanssa käydyn tarkastuksen jälkeen tilatun aineiston ulkopuolelta selvitykseen nostettiin mukaan lisäksi yksi majoitus- ja ravitsemistoimialaryhmän alla oleva yritys sekä yksi liikennepalveluita tuottava yritys, joiden tiedot vuodelta 2019 tilattiin internetistä saatavista yrityskohtaisista liikevaihto- ja henkilöstötiedoista. Yritysten toimipaikat ovat Sallan kunnan alueella ja yritykset toimivat Sallassa, mutta yritykset eivät olleet listattuina Tilastokeskukselta tilatuissa aineistoissa. Näin ollen Sallan matkailun välittömien tulo- ja työllisyysvaikutusten laskenta pohjautuu kaikkiaan 54 toimipaikan liikevaihto- ja henkilöstömäärätietoihin.

Yllä listattujen toimialajoen ulkopuolelle voi jäädä kunnan alueella toimivia yrityksiä, jotka saavat matkailutuloa. Näitä yrityksiä ei ole huomioita selvityksessä, koska toimialaluokituksestaan poikkeavat yritykset olisi pitänyt ensin kartoittaa ja sitten haastatella erikseen ja erilaisin tiedoin, koska niiden tulo- ja työllisyystietoja ei saada tilastoista tai tietokannoista toimialaluokituksen mukaisesti. Lisäksi valitusta toimialaluokituksesta

poikkeaminen yksittäisten yritysten osalta heikentäisi mahdollisten tulo- ja työllisyysvaikutusten seuranta-
selvitysten laadintaa.

Tilastokeskuksen yritysrekisteristä tilatussa aineistossa ovat mukana toimialojen yritykset/toimipaikat, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai joiden liikevaihto on ylittänyt 11 810 euroa vuonna 2019 (Tilastokeskus 2020a). Yritysten henkilöstö sisältää sekä palkansaajien että yrittäjien työpanoksen henkilötyövuosina mitattuna. Esimerkiksi läpi vuoden kokoaikaisena työskennelleen henkilön työpanos vastaa yhtä henkilötyövuotta. Vastaavasti esimerkiksi vuoden ajan puolipäiväisenä työskennellyt henkilö vastaa puolta henkilötyövuotta. Yritysten liikevaihdoissa ovat mukana varsinaisen toiminnan myyntituotot, joista on vähennetty myönnettyt alennukset sekä arvonlisävero, ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot.

Tilastokeskuksen yritysrekisteristä tilatut tiedot eivät kerro matkailun osuutta toimialojen liikevaihdosta ja henkilöstömääristä. Mittaamismallin seuraavana vaiheena onkin toimialoittaisten matkailuosuusprosenttien selvittäminen. Käytännössä tämä tehtiin kysymällä paikallisilta yrittäjiltä arviota siitä, *mikä oli Sallan suuntautuvan matkailun merkitys prosentuaalisesti vuositasolla vuonna 2019 heidän edustamansa toimialan kokonaisliikevaihtoon?* Kysymystä pohjustettiin kertomalla, mitä matkailulla ja matkailijoilla tämän selvityksen yhteydessä tarkoitetaan. Lisäksi haastattelujen yhteydessä kysyttiin, *kuinka suuri osuus prosentuaalisesti yrityksen työntekijöistä, yrittäjä mukaan lukien, oli vuonna 2019 kirjoilla Sallan kunnassa?* Tämän kysymyksen avulla pyrittiin arvioimaan, kuinka paljon matkailun palkkaverotuloista ohjautuu mahdollisina vuotoina muihin paikkakuntiin.

Kysely toteutettiin pääosin puhelinhaastatteluilla ja kyselyyn vastaajiksi valikoitiin kunkin toimialan merkittävimpiä yrityksiä käyttäen valintakriteereinä yrityksen liikevaihdon ja henkilöstömäärän suuruusluokkaa. Yritysten liikevaihdon ja henkilöstömäärän suuruusluokat saatiin Tilastokeskukselta hankitusta toimialaluokituksen mukaisesta toimipaikkalistasta (Tilastokeskus 2021c). Lopputulemana haastattelujen avulla kerättiin arviot matkailuosuusprosentteista kaikkiaan 29 eri yritykseltä tai toimipaikalta.

Lopullisten matkailuosuusprosenttien arvioinnissa päätoimialalle, joka koostuu useammasta kuin yhdestä alatoimialasta, on neljä vaihtoehtoa välittömän matkailutulo- ja -työllisyysprosenttiluvun määrittämiseen alatoimialojen kokonaisliikevaihto- ja -työllisyystiedoista (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 29–30). Tässä selvityksessä toimialoja tarkasteltiin aluksi omina kokonaisuuksina ja lopullisia päätoimialojen matkailuosuusprosentteja määritettäessä pilkotut toimialaryhmät aggregoitiin päätoimialatasolle, esim. majoitus- ja ravit-

semistoimialaksi. Tämä siitä syystä, että esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan arvioidut matkailuosuusprosentit poikkesivat toisistaan. Toimialaryhmien matkailuosuusprosentteja laskettaessa painotetaan henkilöstömäärältään ja liikevaihdoltaan suurimpien yritysten edustajien arvioita. Tässä käytettiin apuna Tilastokeskuksen toimipaikkalistan kokoluokitusta sekä internetistä saatavia yrityskohtaisia liikevaihto- ja henkilöstötietoja (esim. Asiakastieto.fi). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten laskenta tehtiin kertomalla toimialojen kokonaisliikevaihdot sekä kokonaishenkilöstömäärät haastatteluaineistosta muodostetuilla matkailuosuusprosentteilla. Laskemalla yhteen toimialakohtaiset matkailutulot ja -työllisyys muodostuvat alueen välitön kokonaismatkailutulo ja -työllisyys (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 31–32).

Matkailun välittömien työllisyysvaikutusten aikaansaamien välittömien palkkatulovaikutusten arvioinnissa käytettiin aineistona Tilastokeskuksen TOL 2008 -standardin mukaista palkkarakennetilastoa, joka kuvaa yli viiden hengen yrityksissä työskentelevien palkansaajien ansioita (Tilastokeskus 2020b). Tilaston tiedot palkansaajien ansioista ovat valtakunnallisia eli ne eivät huomioi ansiotasossa olevia mahdollisia alueellisia eroja. Palkkatulovaikutusten laskenta tehtiin kertomalla tarkasteltavan toimialan välitön matkailutyöllisyys palkkarakennetilastosta saatavalla vastaavan toimialan kuukausiansion mediaanilla, ja kertomalla saatu tulo edelleen 12,5:llä. Kuukausiansioiden muuttamisessa vuosiansioiksi on käytetty kerrointa 12,5 (eikä kahta-toista) siksi, että kokonaisansioihin saadaan siten arvioitua mukaan myös lomarahat, jotka eivät ole mukana palkkarakennetilaston tietosisällössä. Laskemalla yhteen näin muodostetut toimialoittaiset palkkatulot saadaan matkailun välitön kokonaispalkkatulo (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 32–33).

Matkailun palkkaverotulovaikutukset laskettiin palkkatulojen pohjalta hyödyntämällä Kuntaliiton (2021) efektiivinen veroaste -tilastoa. Erilaisten verotettavasta ansiotulosta tehtävien vähennysten seurauksena kuntien tuloveroprosentit eivät vastaa todellista veroastetta kunnissa. Puhutaan efektiivisestä veroasteesta, joka on maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin. Efektiivinen veroaste kertoo siten tuloveroprosenttia tarkemmin, mikä on kunnille kertyvä todellinen verotulo. Toimialoittainen välitön palkkaverotulovaikutus saatiin kertomalla välitön palkkatulo efektiivisellä veroasteella, joka oli Sallassa 12,59 prosenttia vuonna 2019. Kun toimialoittaiset palkkaverotulot lasketaan yhteen, lopputulemaksi muodostuu välitön kokonaispalkkaverotulo (ks. Kauppila & Järviluoma 2016, 33).

4 SALLAN MATKAILUN VÄLITTÖMÄT ALUETALOUDELLISET VAIKUTUKSET

4.1 Sallan välitön matkailutulo

Välitön matkailutulo lasketaan kertomalla toimialaryhmittäiset kokonaisliikevaihdot haastatteluaineistosta muodostetuilla matkailutulooprosenteilla. Vuonna 2019 Sallan arvonlisäveroton välitön matkailutulo oli **11,9 miljoonaa euroa**, josta 46 prosenttia syntyi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta ja 28 prosenttia vähittäiskaupan myynnistä. Virkistys- ja muut palvelut toivat Sallan matkailutulosta 2 miljoonaa euroa (taulukko 1).

Taulukko 1. Toimialaryhmittäinen välitön matkailutulo Sallassa vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialan kokonaisliikevaihto (1 000 €)	Matkailutulon osuus kokonaisliikevaihdosta (%)	Toimialan välitön matkailutulo (1 000 €)	Toimialan osuus matkailutulosta (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	423	15,0	63	0,5
Vähittäiskauppa	18 375	18,2	3 344	28,1
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	6 335	86,3	5 467	45,9
Liikenne	2 326	41,2	958	8,1
Virkistys- ja muut palvelut	2 125	97,3	2 068	17,4
YHTEENSÄ	29 584		11 901	100

Suhteellisesti tarkasteltuna matkailun aluetaloudellista merkitystä kuvaavana tunnuslukuna voidaan käyttää välittömän matkailutulon osuutta kunnan alueen koko yritystoiminnan liikevaihdosta. Sallan välittömän matkailutulon (11,9 miljoonaa euroa) osuus kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen liikevaihdosta (63,1 miljoonaa euroa) oli **18,9 prosenttia**. Kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen yhteenlaskettu liikevaihto saatiin Tilastokeskuksen erillisaineistotilauksen yhteydessä (Tilastokeskus 2021b).

4.2 Sallan välitön matkailutyöllisyys

Välitön matkailutyöllisyys lasketaan kertomalla toimialaryhmittäiset kokonaishenkilöstömäärät haastatteluaineistosta muodostetuilla matkailutyöllisyysprosentteilla. Kokonaishenkilöstömäärän ja matkailutyöllisyyden mittayksikkönä ovat henkilötyövuodet. Henkilötyövuodella tarkoitetaan täyttä työaikaa tekevän koko vuoden työaikaa ja osa-aikaisen työntekijän henkilötyövuodet kertyvät osa-aikaisuuden mukaisesti. Sallan välitön matkailutyöllisyys oli vuonna 2019 noin **96 henkilötyövuotta**, josta valtaosa kertyi majoitus- ja ravitsemistoiminnasta (62,0 %) ja 18,2 prosenttia virkistys- ja muut palvelut toimialalta. Vähittäiskauppa (9,3 %) ja liikenne (9,9 %) toimialat muodostivat molemmat matkailutyöllisyydestä noin kymmenyksen osuuden (taulukko 2).

Taulukko 2. Toimialaryhmittäinen välitön matkailutyöllisyys Sallassa vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialan kokonaishenkilöstö (htv.)	Matkailutyöllisyyden osuus henkilöstöstä (%)	Toimialan välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Toimialan osuus matkailutyöllisyydestä (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	4,0	15,0	0,6	0,6
Vähittäiskauppa	49,0	18,2	8,9	9,3
Majoitus- ja ravitsemimotoiminta	70,0	85,2	59,6	62,0
Liikenne	23,0	41,2	9,5	9,9
Virkistys- ja muut palvelut	18,0	97,2	17,5	18,2
YHTEENSÄ	164		96,1	100

Sallan välittömän matkailutyöllisyyden (96 htv.) osuus kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen henkilötyövuosista (388 htv.) oli **24,8 prosenttia**. Kunnan kaikkien yritystoimipaikkojen yhteenlasketut henkilötyövuodet saatiin Tilastokeskuksen erillisaineistotilauksen yhteydessä (Tilastokeskus 2020d). Yhtä välitöntä matkailutyöpaikkaa (henkilötyövuosi) kohti tarvittiin Sallassa vuonna 2019 **123 800 euroa** välitöntä arvonlisäverotonta matkailutuloa. Eri toimialojen matkailutulo/matkailutyöllisyys -suhteet olivat seuraavat:

- korjaamo- ja huoltamotoiminta 105 800 euroa/henkilötyövuosi
- vähittäiskauppa 375 000 euroa/henkilötyövuosi
- majoitus- ja ravitsemimotoiminta 91 700 euroa/henkilötyövuosi
- liikenne 101 100 euroa/henkilötyövuosi
- virkistys- ja muut palvelut 118 200 euroa/henkilötyövuosi

Eri toimialojen kulurakenne ja katteen muodostuminen poikkeavat toisistaan ja selittää eri toimialojen väliset erot matkailutulo/henkilötyövuosi- suhteissa. Erilaiset liikevaihto/henkilötyövuosi -suhteet ovat selityksenä sille, miksi vähittäiskaupan osuus kunnan välittömästä matkailutulosta on 28 prosenttia, mutta välittömästä matkailutyöllisyydestä vain vajaat 10 prosenttia. Vastaavasti työvoimavaltaisen majoitus- ja ravitsemistoi- mialan osuus välittömästä matkailutulosta oli 46 prosenttia, mutta matkailutyöllisyydestä toimiala kattoi 62 prosenttia.

4.3 Sallan matkailun välitön palkkatulo ja palkkaverotulo

Välittömän matkailutulon ja -työllisyyden estimoinnin tavoin välittömän matkailupalkkatulon laskenta tehtiin kertomalla välitön matkailutyöllisyys toimialaryhmien kuukausittaisilla kokonaisansioilla (mediaani). Vuonna 2019 Sallan matkailun välitön palkkatulo oli yhteensä **3,1 miljoonaa euroa**, josta majoitus- ja ravitsemistoi- miala kerrytti yli 60 prosenttia sekä virkistys- ja muut palvelut 18,5 prosenttia (taulukko 3).

Taulukko 3. Toimialaryhmittäiset välittömät matkailupalkkatulot Sallassa vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialan väli- tön matkailu- työllisyys (htv.)	Toimialan kokonais- ansiot (€/kk)	Toimialan matkailu- palkkatulot (€)	Toimialan osuus matkailupalkkatu- loista (%)
Korjaamo- ja huolta- motoiminta	0,6	2 316	17 370	0,6
Vähittäiskauppa	8,9	2 479	276 347	8,9
Majoitus- ja ravitse- mistoiminta	59,6	2 509	1 870 460	60,4
Liikenne	9,5	3 030	358 904	11,6
Virkistys- ja muut pal- velut	17,5	2 620	572 994	18,5
YHTEENSÄ	96,1		3 096 074	100

Välitön palkkaverotulovaikutus saatiin kertomalla välitön palkkatulo Sallan kunnan vuoden 2019 efektiivisellä veroasteella 12,59 prosenttia. Vuonna 2019 Sallan matkailun välitön palkkaverotulo oli yhteensä **390 000 euroa** (taulukko 4).

Taulukko 4. Toimialaryhmittäiset välittömät matkailupalkkaverotulot Sallassa vuonna 2019.

Toimialaryhmä	Toimialan matkailu-palkkatulot (€)	Kunnan efektiivinen veroaste (%)	Matkailu-palkkaverotulo (€)	Toimialan osuus matkailu-palkkaverotuloista (%)
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	17 370	12,59	2 187	0,6
Vähittäiskauppa	276 347	12,59	34 792	8,9
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 870 460	12,59	235 491	60,4
Liikenne	358 904	12,59	45 186	11,6
Virkistys- ja muut palvelut	572 994	12,59	72 140	18,5
YHTEENSÄ	3 096 074		389 796	100

Haastattelujen yhteydessä yritysten edustajilta kysyttiin myös, *kuinka suuri osuus prosentuaalisesti yrityksen työntekijöistä, yrittäjä mukaan lukien, oli vuonna 2019 kirjoilla Sallan kunnassa*. Kysymyksen avulla haluttiin kartoittaa muille paikkakunnille mahdollisesti valuvien palkkatulo- ja palkkaverotulovuotojen suuruusluokkaa toimialoittain. Sallassa toimivat matkailutoimialojen yritykset työllistivät pääosin oman paikkakunnan työvoimaa, vaikka jonkin verran haasteita työvoiman saatavuudessa ilmeni. Kyselyyn vastanneiden yritysten joukosta tehdyn otoksen mukaan eniten ulkopaikkakuntalaisia oli vuonna 2019 töissä ravintolatoimialalla, jossa reilu viidennes työntekijöistä oli kirjoilla muualla kuin Sallan kunnassa. Myös virkistys- ja muut palvelut toimialalla noin joka kuudes työntekijä tuli toiselta paikkakunnalta. Muilla toimialoilla ulkopaikkakuntalaisten työntekijöiden osuus työvoimasta oli vuonna 2019 hyvin vähäinen. Huomioitavaa on, että taulukossa 4 lasketuissa matkailupalkkaverotuloissa ei ole otettu huomioon edellä läpikäytyjä mahdollisia vuotoja.

4.4 Sallan matkailutalouden kokonaisvaikutukset

Tässä selvityksessä keskitytään vain Sallan matkailun välittömien vaikutusten selvittämiseen ja kerrannaisvaikutuksia eli välillisiä ja johdettuja vaikutuksia ei selvitetty. Mikäli pyritään arvioimaan Sallan matkailun aluetaloudelliset kokonaisvaikutukset, edellyttää se kerrannaisvaikutusten (välillinen, johdettu) huomioon ottamista.

Tuoreimmat Sallan matkailun kerrannaisvaikutuksia mittaavat kertoimet ovat vuodelta 2003, joten niitä ei voida enää luotettavasti soveltaa tässä selvityksessä saatuihin tuloksiin. Vuonna 2003 Sallan tulokertoimeksi

saatiin 1,34 ja työllisyyskertoimeksi 1,13 (Juntheikki & Korhonen 2005). Mikäli sovelletaan edellä mainittuja kertoimia, vuonna 2019 Sallan matkailun kokonaistulo olisi ollut **15,9 miljoonaa euroa** ilman arvonlisäveroa ja kokonaistyöllisyys **108,6 henkilötyövuotta**. Tällöin matkailun kerrannaisvaikutukset olisivat tulon osalta neljä miljoonaa euroa ja työllisyyden osalta 12,5 henkilötyövuotta. Edelleen on korostettava, että matkailun aluetaloudellisten kokonaisvaikutusten arviointi pohjautuu jo vanhentuneisiin tulo- ja työllisyyskertoimiin.

4.5 Sallan matkailutalous suhteessa eräiden lähikuntien matkailutalouteen

Yhtenevien tutkimusmenetelmien ansiosta Sallan matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksia on mahdollista verrata Kajaanin ammattikorkeakoulun eräistä Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntien kunnista tekemien selvitysten tuloksiin. Taulukossa 5 on vertailtu Sallan matkailun välitöntä matkailutuloa ja -työllisyyttä Sallan lähialueen kuntien vastaaviin lukuihin. Lukuja tarkasteltaessa on huomioitava, että selvitysten tarkasteluvuodet eivät ole yhtenäisiä ja kuntien toisistaan poikkeava toimialarakenne sekä matkailutulon muodostuminen eri matkailutoimialoilta vaikuttavat tunnuslukuihin.

Taulukko 5. Sallan välittömien tulo- ja työllisyysvaikutusten vertailu eräisiin lähialueen kuntiin (Kauppila 2019, Heikkinen 2021a; 2021b).

Paikkakunta	Tarkasteluvuosi	Välitön matkailutulo (milj. EUR)	Välittömän matkailutulon osuus koko yritystoiminnan liikevaihdosta (%)	Välitön matkailutyöllisyys (htv.)	Välittömän matkailutyöllisyyden osuus koko yritystoiminnan henkilötyövuosista (%)
Pudasjärvi	2017	23,2	9,3	125	9,7
Kuusamo	2019	126,5	13,9	627	16,5
Posio	2019	7,5	10,6	40	8,1
Salla	2019	11,9	18,9	96	24,8

Lapin ammattikorkeakoulu toteutti vuonna 2019 matkailun välittömien aluetaloudellisten vaikutusten selvitykset Pyhä-Luoston matkailualueella (Satokangas 2019). Kuntarajat ylittänyt selvitys kartoitti matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia Pyhä-Luoston kansallispuiston vaikutusalueella. Vuoden 2017 tilannetta selvittäneessä tutkimuksessa kansallispuiston vaikutusalueen välitön arvonlisäveroton matkailutulo oli 27,1 miljoonaa euroa ja välitön matkailutyöllisyys 165 henkilötyövuotta ilman vuokratyövoiman osuutta. Tuloksia tulkitessa on huomioitava, että vaikka niin Lapin kuin Kajaanin ammattikorkeakoulun toteuttamat selvitykset

pohjautuvat Pohjoismaisen mallin tulomenetelmään, on niissä tutkimusmenetelmällisiä eroavaisuuksia matkailutoimialojen luokittelussa sekä osin matkailun tulo- ja työllisyysprosenttien laskennassa. Tämän vuoksi selvitysten tulokset eivät ole keskenään vertailukelpoisia.

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa Sallan kunnan välitön matkailutulo, välitön matkailutyöllisyys, välitön palkkatulo ja välitön palkkaverotulo matkailutoimialoittain ja yhteensä vuonna 2019. Tarkasteluvuoden rajaaminen vuodeksi 2019, eikä vuodeksi 2020, johtuu analysoinnissa tarvittavan Tilastokeskuksen alueellisen yritystoimintatilaston reilun vuoden mittaisesta julkaisuviiveestä. Toisaalta vuosi 2019 edusti matkailuelinkeinon osalta ns. vanhaa normaalia, joten se kuvastaa myös tulevaisuudessa tavoiteltavaa tilannetta.

Selvitystyössä hyödynnettiin Pekka Kauppihan kehittämää, Pohjoismaiseen malliin pohjautuvaa, tutkimusmenetelmää, jossa matkailun aluetalousvaikutuksia arvioidaan yhtäältä paikallisilta matkailutoimialojen yrityksiltä kerättävän haastatteluaineiston ja toisaalta Tilastokeskuksen ja Kuntaliiton vuosittain päivittämien tilastoaineistojen pohjalta. Sallan matkailun aluetaloudelliset vaikutukset selvitys toteutettiin osana Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy:n koordinoimaa Gateway to Land of National Parks -hanketta.

Selvityksen haastattelujen avulla kerättiin arviot matkailuosuusprosentista kaikkiaan 29 eri yritykseltä tai toimipaikalta lokakuussa 2021. Yritysten edustajien tavoittaminen oli ajoittain haasteellista, mikä aiheutti haasteita selvityksen aikataululle ja luotettavuudelle. Lopulta riittävä määrä yritysten edustajia tavoitettiin heidän työkiireistään huolimatta, jotta voitiin muodostaa luotettava matkailuosuusprosentti kultakin toimialalta. Pienissä aluetalouksissa riittävän toimialakohtaisen vastaajamäärän tavoittaminen on kriittistä luotettavan toimialoittaisen matkailuliiketoiminnan selvittämiseen. Haastattelujen yhteydessä vastaajat pohtivat toimialansa matkailutuloa prosenttia monipuolisesti useasta eri näkökulmasta. Kaiken kaikkiaan vastaajilla vaikutti olevan hyvä käsitys alueen matkailusta ja matkailijoista sekä matkailun osuudesta oman toimialan liiketoiminnassa. Yritysten edustajat suhtautuivat haastatteluun sekä selvityksen tekoon pääosin myönteisesti. Yritysten edustajien näkemyksissä toimialan matkailuosuusprosentista oli jonkin verran hajontaa toimialojen sisällä ja yrityksen sijainnilla kunnan alueella oli merkitystä näkemykseen matkailutulon osuudesta toimialalla.

Selvityksen keskeiset tulokset

Sallan välitön matkailutulo oli vuonna 2019 11,9 miljoonaa euroa ilman arvonlisäveroa ja välittömän matkailutulon osuus koko yritystoiminnan liikevaihdosta 18,9 prosenttia. Välittömästä matkailutulosta 46 prosenttia syntyi majoitus- ja ravitsemistoimialalla ja 28 prosenttia vähittäiskaupasta. Selvityksen mukaan kunnan välitön matkailutyöllisyys oli laskennallisesti 96 henkilötyövuotta, josta majoitus- ja ravitsemistoimiala muodosti yli 60 prosenttia ja virkistys- ja muut palvelut lähes viidenneksen.

Matkailun synnyttämä välitön palkkatulo oli 3,1 miljoonaa euroa ja sen aikaansaama palkkaverotulo 390 000 euroa. Sallassa tarvittiin vuonna 2019 124 000 euroa välitöntä matkailutuloa yhtä välitöntä matkailutyöpaikkaa (henkilötyövuotta) kohti. Huomioitavaa on, että eri toimialaryhmissä matkailutulon suhde matkailutyöllisyyteen vaihtelee huomattavasti johtuen liiketoiminnan rakenteesta. Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa yhtä matkailun synnyttämää henkilötyövuotta kohti tarvittiin matkailutuloa 91 000 euroa, kun taas vähittäiskaupassa matkailutulon tarve oli 375 000 euroa.

Edellisiä lukuja tulkittaessa on syytä kiinnittää huomiota selvitystyön muutamiin reunaehtoihin (ks. Kauppila 2019a, 38–41):

- Selvityksessä ei selvitetty kerrannaisvaikutuksia eli matkailun välillisiä ja johdettuja vaikutuksia, vaan selvityksessä esitetyt matkailutalouden kokonaisvaikutukset perustuvat jo vanhentuneisiin tulo- ja työllisyyskertoimiin.
- Selvityksessä sovellettu tutkimusmenetelmä nojaa Tilastokeskuksen TOL2008-toimialaluokitukseen ja yritysrekisteriin, jolloin liitteen 1 ulkopuolisten toimialojen sekä julkisen sektorin matkailutulo ja -työpaikat jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Tämän vuoksi tarkastelun kohteena olevat toimialaryhmät eivät kata sataprosenttisesti kaikkia mahdollisia kunnan alueella matkailutuloa saavia yrityksiä ja toimipaikkoja.
- Tilastokeskuksen yritysrekisteristä ei ole mahdollista poimia matkailuyritysten käyttämää vuokratyövoimaa, joten esimerkiksi majoitus- ja ravitsemistoiminnan mahdollisesti käyttämä vuokratyövoima ei ole mukana arvioituissa työllisyysvaikutuksissa.
- Selvityksessä verotulovaikutuksista arvioitiin pelkästään matkailun synnyttämiä palkkaverotuloja. Selvityksen ulkopuolelle jäivät yritysten yhteisöverotulot sekä ulkopaikkakuntalaisten omistamien vapaa-ajanasuntojen ja yleensäkin matkailukiinteistöjen kiinteistöverotulot.

Vertailua aikaisempiin tutkimuksiin

Vaikka nyt käsillä olevan selvityksen tuloksia ei ole suoraan mahdollista verrata aikaisempiin Sallan matkailun aluetaloudellisista vaikutuksista tehtyihin selvityksiin, voidaan aihetta sivuta lyhyesti näin pohdinnassa. Vertailu Lapin ammattikorkeakoulun (Satokangas 2013) toteuttamaan selvitykseen ei ole mielekästä, koska vähäisten kuntakohtaisten vastaajamäärien vuoksi selvityksen matkailuosuusprosentit muodostettiin kuntaryhmittäin, mikä heikentää kuntakohtaista tarkastelua.

Kajaanin ammattikorkeakoulun (Kauppila 2011) vuoden 2009 matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia selvittäneeseen tutkimukseen verrattaessa matkailu on kehittynyt Sallassa positiivisesti niin tulo- kuin työllisyysvaikutuksiltaan. Elinkustannusindeksin muutos vuodesta 2009 vuoteen 2019 oli Tilastokeskuksen (2021d) mukaan 1,14-kertainen. Muunnettaessa vuoden 2009 matkailutulo elinkustannusindeksin avulla vuoden 2019 rahanarvoon saadaan Kauppilan tekemän selvityksen välittömäksi matkailutuloksi 10,5 miljoonaa euroa. Vuosien 2009–2019 aikana tapahtunut 1,4 miljoonan euron kasvu välittömässä matkailutulossa on seurausta ennen kaikkea majoitus- ja ravitsemistoimialalla tapahtuneesta liikevaihdon kasvusta. Toimialan matkailutulon osuus kokonaisliikevaihdosta on myös aikaisempaa suurempi. Lisäksi liikennetoimialan kokonaisliikevaihto on kehittynyt positiivisesti ajanjaksolla. Muiden toimialojen kokonaisliikevaihdon kehitys elinkustannusindeksillä korjattuna on ollut maltillista ja korjaamo- ja huoltamotoiminnassa laskevaa.

Välitön matkailutyöllisyys kasvoi vuodesta 2009 vuoteen 2019 yhdeksän henkilötyövuotta. Kasvua selittää pääosin työvoimavoittoisen majoitus- ja ravitsemistoimialan kasvu. Toimialalle on syntynyt vuosien 2009–2019 välissä 18 uutta matkailutyöpaikkaa (henkilötyövuotta). Virkistys- ja muissa palveluissa kehitys on ollut päinvastainen ja matkailutyöllisyys supistui. Muilla toimialoilla välitön matkailutyöllisyys säilyi lähes samalla tasolla. Painotettakoon loppuun vielä, että vuoden 2009 lukuja ei ole mahdollista luotettavasti yritystilastojen muutosten vuoksi verrata tämän selvityksen tuloksiin, vaan kyse on puhtaasti pohdinnasta.

Sallan aluetaloudellisten vaikutusten seuranta ja ennakointi

Sallan osalta tässä selvityksessä empiirisesti muodostettuja matkailutulo- ja matkailutyöllisyysprosentteja on mahdollista hyödyntää tulevana vuosina matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantaan ja ennakointiin. Seurantamallissa tutkimuksen empirian kautta saatuja (pää)toimialoittaisia matkailutulo- ja matkailutyöllisyysprosentteja käytetään tulevien vuosien välittömän matkailutulon ja välittömän matkailutyöllisyyden määrittämiseen. Dynaamisessa seurantamallissa Tilastokeskuksen ja Kuntaliiton vuosittain päivittämien tilastojen tietoja hyödynnetään yhdessä matkailuosuusprosenttien kanssa päivitettyjen välittömän matkailutulon ja välittömän matkailutyöllisyyden määrittämiseen (ks. Kauppila 2019, 42).

Ennakoinnissa pyritään arvioimaan matkailun vielä toteutumattomia vaikutuksia, jossa ennakoituja matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia verrataan matkailuinvestointien edellyttämiin panostuksiin. Sallan matkailun aluetaloudelliset vaikutukset -selvityksen tuloksia voidaan hyödyntää mm. tulevien investointien ja kehittämishankkeiden aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnissa, kun tiedossa on investoinnin

kautta tavoiteltu liikevaihdon tai työllisyyden kasvu, jonka jälkeen kunkin toimialan matkailutulo/matkailutyöllisyys -suhteen avulla voidaan arvioida investoinnin välittömiä aluetaloudellisia vaikutuksia. Seurantamallin jälkikäteistarkastelun avulla voidaan havainnoida tehtyjen toimenpiteiden ja havaittujen vaikutusten välisiä yhteyksiä.

LÄHTEET

- Heikkinen, A. (2021a). *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Posiolla*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 122. 28 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/493445> (Viitattu 27.10.2021).
- Heikkinen, A. (2021b). *Kuusamon ja Taivalkosken painopistetoimialojen seuranta*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 130. 17 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/505641> (Viitattu 27.10.2021).
- Juntheikki, R. & Korhonen J. (2005). *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2003*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, tutkimuksia 5. 72 s.
- Kauppila P. (2017). *Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Hyrynsalmi, Puolanka ja Sotkamo*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 76. 45 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/132939> (Viitattu 19.2.2021).
- Kauppila, P. & Järviluoma, J. (2016). *Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Sotkamossa*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 48. 83 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/103975> (Viitattu 24.10.2021).
- Kauppila, P. (2011). *Koillis-Suomen matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A Tutkimuksia 7. 45 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kamk.fi/loa-der.aspx?id=42f14554-730c-47ad-9fad-c06063463e7e> (Viitattu 22.10.2021).
- Kauppila, P. (2019). *Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantamalli: Kalajoki, Kuusamo, Oulu, Pudasjärvi ja Vaala*. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 90. 74 s. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/167987> (Viitattu 27.10.2021).
- Korhonen, P. (2019). *Gateway to Land of National Parks -hanke edistää matkailun kestävyttä, ympärivuotisuutta ja alueen tunnettavuutta*. Teoksessa Takala, K. & Järviluoma, J. (toim.): Katsaus Business-osaamisalueen TKI-toimintaan 2019, 30–33. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B Raportteja ja selvityksiä 98. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/267376> (Viitattu 17.4.2020).

Kuntaliitto (2020). Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. Saatavilla osoitteesta: <https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet> (Viitattu 27.10.2021).

Matkailun edistämiskeskus (1983). *Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/aluetasolla*. Matkailun edistämiskeskus A: 36. 52 s.

Metsähallitus (2021). Käyntimääriä suojelu- ja retkeilyalueilla sekä asiakaspalvelupisteissä. Saatavilla osoitteesta: <http://www.metsa.fi/kayntimaarat> (Viitattu 19.10.2020).

Nurmi, O. (2021). *Alueellinen matkailutilinpito: Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavilla osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-777-9> (Viitattu 18.10.2021).

Rajavartiolaitos (2021). Lapin rajavartioston vuosi 2020. Saatavilla osoitteesta: <https://raja.fi/-/lapin-rajavartioston-vuosi-2020> (Viitattu 22.10.2021).

Ruohonen, A. (2021). Sallan kansallispuistohanke etenee – puiston perustamisesta yksimielisyys eduskunnan lähetekeskustelussa. Yleisradio. Saatavilla osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-12111016> (Viitattu 19.10.2021).

Sallan hiihtokeskus (2021). Salla on vuoden hiihtokeskus 2021. Saatavilla osoitteesta: <https://ski.salla.fi/salla-on-vuoden-hiihtokeskus-2021/> (Viitattu 20.10.2021).

Satokangas, P. & Vieru, M. (2017). *Majoitukset ja majoittujat lapissa. Teoksessa Ilola, H., Satokangas, P. & Tapaninen, M. (toim.): Tilastoja tutkimassa – lukuja lapin matkailusta, 26–27*. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. Saatavilla osoitteesta: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63143/Ilola.Heli%3B%20Satokangas.Pasi%3B%20Tapaninen.Mirva.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 22.10.2021).

Satokangas, P. (2013). *Matkailulla maakunta menestyy: matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset 12 lappilaisessa kunnassa vuonna 2011*. Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. Saatavilla osoitteesta: <https://matkailu.luc.fi/loader.aspx?id=1cbe71fc-3d25-426e-879e-d163d4ff6bad> (Viitattu 23.10.2021.)

Satokangas, P. (2020). *Pyhä-Luoston matkailutulo 27 miljoonaa euroa*. Lapin ammattikorkeakoulu. Saatavilla osoitteesta: <https://www.theseus.fi/handle/10024/303681> (Viitattu 1.11.2021).

Suomen hiihtokeskusyhdistys ry (2021). Vuoden hiihtokeskus 2021 on valittu – himoittu palkinto Sallaan. Saatavilla osoitteesta: <https://www.ski.fi/keskusuutiset/vuoden-hiihtokeskus-2021-on-valittu-himoittu-palkinto-sallaan/> (Viitattu 20.10.2021).

Tilastokeskus (2008). Toimialaluokitus TOL 2008. Käsikirjoja 4. 405 s. Saatavilla osoitteesta: <http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/kasikirja.pdf> (Viitattu 23.10.2021).

Tilastokeskus (2013). Majoitustilaston kuvaus. Saatavilla osoitteesta: <https://www.stat.fi/meta/til/matk.html> (Viitattu 21.10.2021).

Tilastokeskus (2020a). Alueellisen yritystoimintatilaston laatuseloste. Saatavilla osoitteesta: https://www.stat.fi/til/alyr/2019/alyr_2019_2020-12-21_laa_001_fi.html (Viitattu 27.10.2020).

Tilastokeskus (2020b). Kokoaikaisten palkansaajien kokonaisansiot toimialan (TOL 2008) mukaan. Saatavilla osoitteesta: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_pal_pra/statfin_pra_pxt_1212.px/ (Viitattu 27.10.2021).

Tilastokeskus (2021a). PX-Web StatFin. Majoitusliikkeiden kapasiteetti kunnittain. Saatavilla osoitteesta: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_lii_matk/statfin_matk_pxt_117s.px/ (Viitattu 21.10.2021).

Tilastokeskus (2021b). Sallan kunnan toimipaikkojen tilastotiedot matkailualalta. Erillistilaus Tilastokeskuksen yritysrekisteristä. Tilastokeskuksessa yhteyshenkilönä Virve Kokkonen.

Tilastokeskus (2021c). Sallan kunnan yritystoimipaikat matkailualalla. Erillistilaus Tilastokeskuksen yritysrekisteristä. Tilastokeskuksessa yhteyshenkilönä Virve Kokkonen.

Tilastokeskus (2021d). Rahanarvonmuunnin. Saatavilla osoitteesta: <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> (Viitattu 28.10.2021).

Työ- ja elinkeinoministeriö (2013). Matkailun alueelliset tulo- ja työllisyyspalvelut – suositus käytettävistä määritelmistä ja luokituksista.

Valtioneuvosto (2021). Hallituksen esitys laiksi Sallatunturin kansallispuistosta. Saatavilla osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM048:00/2020> (Viitattu 19.10.2021).

Visit Finland (2021). Tilastopalvelu Rudolf. Majoitustilastot. Saatavilla osoitteesta: <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland> (Viitattu 22.10.2021).

Visit Salla (2021). Sallan kestävän matkailun strategia. Saatavilla osoitteesta: https://www.visitsalla.fi/wp-content/uploads/2020/12/Sallan-kest%C3%A4v%C3%A4n-matkailun-strategia_7.9.2020-1.pdf (Viitattu 21.10.2021.)

LIITE 1

Selvityksessä käytetty matkailutoimialojen luokittelu (TOL 2008) (Lähde: Kauppila & Järviluoma 2016)

Toimialaluokka	Toimialan numero	Toimialan nimi
Korjaamo- ja huoltamatoiminta	45201	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. renkaat)
	45403	Moottoripyörien huolto ja korjaus
	473	Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa
Vähittäiskauppa	471	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
	472	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	474	Tieto- ja viestintätekniisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	475	Muiden kotitaloustarvikkeiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	476	Kulttuuri- ja vapaa-ajan tuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	477	Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	478	Tori- ja markkinakauppa
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	551	Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet
	552	Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus
	553	Leirintäalueet, asunto- ja matkailuvaunalueet
	55902	Maatilamatkailu, bed & breakfast
	55903	Lomamökkien vuokraus
	55909	Muulla luokittelematon majoitustoiminta
	561	Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta
	5621	Pitopalvelu
	563	Baarit ja kahvilat
Liikenne	491	Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne

	4932	Taksiliikenne
	4939	Muulla luokittelematon maaliikenteen henkilöliikenne
	501	Meri- ja rannikkovesiliikenteen henkilökuljetus
	503	Sisävesiliikenteen henkilökuljetus
	511	Matkustajalentoliikenne
	52211	Linja-autoasemat
	52221	Satamat
	5223	Ilmaliikennettä palveleva toiminta
	7711	Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing
	7721	Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing
	7734	Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing
	7735	Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing
Virkistys- ja muut palvelut	79	Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut
	9001	Esittävät taiteet
	9002	Esittäviä taiteita palveleva toiminta
	9102	Museoiden toiminta
	9103	Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten vastaavien kohteiden toiminta
	9104	Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta
	9311	Urheilulaitosten toiminta
	932	Huvi- ja virkistystoiminta
	9604	Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut